

МОНАЄНКО Антон
доктор юридичних наук,
професор, головний науковий співробітник
Інституту законодавства Верховної Ради України,
заслужений юрист України,
м. Київ, Україна

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ ПОСАДОВОГО ОКЛАДУ СУДДІ

Останнім часом у юридичній практиці виникло питання, яка саме розрахункова величина підлягає застосуванню при розрахунку розміру посадового окладу судді місцевого суду з 1 січня 2017 року: мінімальна заробітна плата, визначена законом про державний бюджет чи розрахункова величина, встановлена п. 3 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 6 грудня 2016 року № 1774-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України», враховуючи висновки Конституційного Суду України, викладені у рішенні від 4 грудня 2018 року № 11-р/2018.

Законом України «Про судоустрій та статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII визнано таким, що втратив чинність з дня набрання чинності цим Законом, Закон України «Про судоустрій і статус суддів» (Відомості Верховної Ради України, 2010 року, №№ 41–45, ст. 529; 2015 року, №№ 18–20, ст. 132 із наступними змінами), крім положень, зазначених у п.п. 7, 23, 25, 36 цього розділу.

Відповідно до п. 22 Прикінцевих та перехідних положень Закону України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій та статус суддів» право на отримання суддівської винагороди у розмірах, визначених цим Законом, мають судді, які за результатами кваліфікаційного оцінювання підтвердили відповідність займаній посаді (здатність здійснювати правосуддя у відповідному суді) або призначені на посаду за результатами конкурсу, проведеного після набрання чинності цим Законом.

Відповідно до п. 23 Прикінцевих та перехідних положень цього ж Закону до проходження кваліфікаційного оцінювання суддя отримує суддівську винагороду, визначену відповідно до положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (Відомості Верховної Ради України, 2010 року, №№ 41–45, ст. 529; 2015 року, №№ 18–20, ст. 132 із наступними змінами).

Відповідно до ч. 3 ст. 133 Закону України від 7 липня 2010 року № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів» посадовий оклад судді місцевого суду встановлюється в розмірі 10 мінімальних заробітних плат.

Варто зазначити, що зміни можуть вноситися до одного або декількох актів, якщо йдеться про необхідність оновлення пов'язаних питань, врегульованих більш ніж одним нормативно-правовим актом. При цьому юридична сила акта, яким вносяться зміни, має бути рівною юридичній силі акта, до якого вносять-

ся зміни. Це означає, що зміни до законів можуть вноситися лише законом. До закону можуть вноситися такі зміни: нова редакція закону; нові редакції статей, частин, пунктів, підпунктів, абзаців, речень; заміна слів та їх виключення; доповнення новими структурними одиницями (статтями, частинами статей, пунктами, підпунктами тощо).

Закон України від 6 грудня 2016 року № 1774-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» є тим актом, який унормовує декілька пов'язаних питань, що врегульовані декількома нормативно-правовими актами однакової юридичної сили. Це, зокрема, мінімальний розмір посадового окладу у державних органах за Законом України «Про державну службу», матеріальне забезпечення співробітників ДБР за Законом України «Про Державне бюро розслідувань», встановлення розміру посадового окладу судді за Законом України «Про судоустрій і статус суддів».

Законом України від 6 грудня 2016 року № 1774-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» у п. 53 ч. 3 ст. 135 Закону України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій та статус суддів» викладено в такій редакції:

Базовий розмір посадового окладу судді становить (*авт. – для суддів після проходження кваліфікаційного оцінювання*):

1) судді місцевого суду – 30 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, розмір якого встановлено на 1 січня календарного року;

2) судді апеляційного суду, вищого спеціалізованого суду – 50 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, розмір якого встановлено на 1 січня календарного року;

3) судді Верховного Суду – 75 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, розмір якого встановлено на 1 січня календарного року.

Пункт 24 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» цього ж Закону викладено в такій редакції:

Розмір посадового окладу судді, крім зазначеного у п. 23 цього розділу (*авт. – для суддів до проходження кваліфікаційного оцінювання*), становить:

1) з 1 січня 2017 року:

а) для судді місцевого суду – 15 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, розмір якого встановлено на 1 січня календарного року;

б) для судді апеляційного суду та вищого спеціалізованого суду – 25 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, розмір якого встановлено на 1 січня календарного року;

в) для судді Верховного Суду – 75 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, розмір якого встановлено на 1 січня календарного року.

Пунктом 1 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 6 грудня 2016 року № 1774-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» встановлено, що цей Закон набирає чинності з 1 січня 2017 року.

Пунктом 3 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 6 грудня 2016 року № 1774-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» встановлено, що мінімальна заробітна плата після набрання чинності цим Законом не застосовується як розрахункова величина для визначення посадових окладів та заробітної плати працівників та інших виплат.

До внесення змін до законів України щодо незастосування мінімальної заробітної плати як розрахункової величини вона застосовується у розмірі прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого на 1 січня календарного року, починаючи з 1 січня 2017 року.

Варто зазначити, що у прикінцевих положеннях закону зазначається термін набрання чинності закону, а також терміну, протягом якого Кабінету Міністрів України слід забезпечити прийняття нових та приведення у відповідність із законом чинних підзаконних актів. Пунктом 1 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 6 грудня 2016 року № 1774-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» встановлено термін набрання його чинності, а також надано доручення Кабінету Міністрів України у тримісячний строк з дня набрання чинності цим Законом підготувати і подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо приведення законів України у відповідність із цим Законом; привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом тощо.

Перехідні положення застосовуються в разі якщо потрібно врегулювати відносини, пов'язані з переходом від існуючого правового регулювання до бажаного, тобто того, яке має запроваджуватися із прийняттям нового закону, про що свідчить вище наведений п. 3 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 6 грудня 2016 року № 1774-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України».

Відповідно до рішення Конституційного Суду України від 4 грудня 2018 року № 11-р/2018 у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень ч.ч. 3, 10 ст. 133 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у редакції Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд» визнано таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), положення ч. 3 ст. 133 Закону України від 7 липня 2010 року № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів» у редакції Закону України від 12 лютого 2015 року № 192-VIII «Про забезпечення права на справедливий суд». Це положення підлягає застосуванню у його первинній редакції, а саме: «Посадовий оклад судді місцевого суду встановлюється у розмірі 15 мінімальних заробітних плат, визначених законом, що запроваджується поетапно: з 1 січня 2011 року – 6 мінімальних заробітних плат; з 1 січня 2012 року – 8 мінімальних заробітних плат; з 1 січня 2013 року – 10 мінімальних заробітних плат; з 1 січня 2014 року – 12 мінімальних заробітних плат; з 1 січня 2015 року – 15 мінімальних заробітних плат».

За такого правового регулювання наявна правова колізія між положеннями п. 3 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1774-VIII та ч. 3 ст. 133 Закону 2453-VI.

Неузгодженість між чинними нормативно-правовими актами, їхнє протиріччя з одного й того самого предмета регулювання, а також суперечність між двома або більше формально чинними нормами права, прийнятими з одного і того ж питання, в теорії права відомі як колізія норм права.

В нашому випадку інтерес представляють колізії, що містяться в різних нормативно-правових актах. На нашу думку, при наявності колізій в різних нормативно-правових актах слід застосовувати нормативно-правовий акт, що був прийнятий пізніше. Тобто доцільно керуватися принципом, що наступний закон з того самого питання має пріоритет у застосуванні по відношенню до попереднього закону (темпоральна колізія). Тому у разі узгодженості застосуванню підлягає норма права, прийнята пізніше.

Крім того, відповідно до рішення Конституційного Суду України від 3 жовтня 1997 року № 4-зп у справі за конституційним зверненням Барабаша Олександра Леонідовича щодо офіційного тлумачення ч. 5 ст. 94 та ст. 160 Конституції України (справа про набуття чинності Конституцією України) конкретна сфера суспільних відносин не може бути водночас врегульована однопредметними нормативними правовими актами однакової сили, які за змістом суперечать один одному. Звичайною є практика, коли наступний у часі акт містить пряме застереження щодо повного або часткового скасування попереднього. Загальновизнаним є й те, що з прийняттям нового акта, якщо інше не передбачено самим цим актом, автоматично скасовується однопредметний акт, який діяв у часі раніше.

Враховуючи наведене вище, Закон України від 6 грудня 2016 року № 1774-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України», яким було внесено відповідні зміни до Закону України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій та статус суддів» був прийнятий пізніше за Закон України від 7 липня 2010 року № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів» в частині визначення розміру суддівської винагороди відповідно до п. 23 Прикінцевих та перехідних положень Закону України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій та статус суддів».

Крім того, Закон України «Про Державний бюджет України на 2017 рік», яким встановлюється розмір мінімальної заробітної плати на рівні 3200 грн, не є спеціальним законом, який врегульовує розмір посадового окладу судді, оскільки відповідно до ч. 1 ст. 135 Закону України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» суддівська винагорода регулюється цим Законом та не може визначатися іншими нормативно-правовими актами.

Відповідно до рішення Конституційного Суду України від 22 травня 2018 року № 5-р у справі за конституційним поданням 49 народних депута-

тів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) п. 12 розділу I Закону України від 28 грудня 2014 року № 76-VIII «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» держава виходячи з існуючих фінансово-економічних можливостей має право вирішувати соціальні питання на власний розсуд. Тобто у разі значного погіршення фінансово-економічної ситуації, виникнення умов воєнного або надзвичайного стану, необхідності забезпечення національної безпеки України, модернізації системи соціального захисту тощо держава може здійснити відповідний перерозподіл своїх видатків з метою збереження справедливого балансу між інтересами особи та суспільства. Проте держава не може вдаватися до обмежень, що порушують сутність конституційних соціальних прав осіб, яка безпосередньо пов'язана з обов'язком держави за будь-яких обставин забезпечувати достатні умови життя, сумісні з людською гідністю.

Відповідно по рішень ЄСПЛ у справі «Кечко проти України» від 8 листопада 2005 року та у справі «Сук проти України» від 10 березня 2011 року Суд зауважив, що в межах свободи дій держави визначати, які надбавки виплачувати своїм робітникам з державного бюджету. Держава може вводити, призупиняти чи закінчити виплату таких надбавок, вносячи відповідні зміни в законодавство. Однак, якщо чинне правове положення передбачає виплату певних надбавок, і дотримано всі вимоги, необхідні для цього, органи державної влади не можуть свідомо відмовляти у цих виплатах доки відповідні положення є чинними.

Тому, враховуючи наведене вище, на нашу думку, при розрахунку розміру посадового окладу судді місцевого суду з 1 січня 2017 року застосовуванню підлягає розрахункова величина, встановлена п. 3 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 6 грудня 2016 року № 1774-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України».